

Lucyna Lanc-Kasperek

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Cieszynie

Rola organizacji pozarządowych w realizacji zadań publicznych gminy Cieszyn z zakresu polityki społecznej i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym

Abstract: The aim of the article entitled *The role of non-governmental organizations in the implementation of public tasks of the municipality of Cieszyn in the field of social policy and counter-acting social exclusion and addictions and social pathologies* is to show the great importance of non-governmental organizations, as a partner of the local government, in the local social welfare system. The paper describes the principles of financial and non-financial cooperation of the local self-government with non-governmental organizations, as well as the public tasks performed by non-governmental organizations operating in the area of Cieszyn, on the example of 2022.

Key words: non-governmental organizations, community, cooperation, public tasks, social policy

Celem niniejszego opracowania jest pokazanie roli organizacji pozarządowych w realizacji zadań publicznych gminy Cieszyn w obszarze polityki społecznej i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, a także przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym.

Organizacje pozarządowe funkcjonujące w Cieszynie, realizując cele określone we własnych statutach, zaspokajają różnorodne potrzeby społeczne, uzupełniając w ten sposób działalność władz samorządowych. Są one równorzędnym partnerem

gminy w realizacji zadań publicznych, co przyczynia się do wypełnienia idei społeczeństwa obywatelskiego¹.

Historia współpracy gminy Cieszyn z organizacjami pozarządowymi sięga roku 1997, kiedy po raz pierwszy wdrożony został Program współpracy między władzami miasta Cieszyna a organizacjami pozarządowymi. Cieszyn był jednym z pierwszych miast, które opracowały program współpracy z organizacjami pozarządowymi. Jego celem było wprowadzenie w życie „zasady pomocniczości”, czyli delegowanie na jak najniższe poziomy realizacji szeregu zadań publicznych poprzez kontraktowanie usług i udzielanie dotacji. Formy współpracy obejmowały wówczas dofinansowanie projektów w postaci grantów, pomoc w uzyskaniu lokalu, udostępnianie lokalu na spotkania, współpracę w pozyskiwaniu środków z innych źródeł, konsultacje i szkolenia, promocję działalności oraz pomoc w nawiązywaniu kontaktów międzynarodowych. W 1999 roku weszła w życie ustawa z dnia 26 listopada 1998 r. o finansach publicznych, która wprowadziła możliwość udzielania dotacji podmiotom niezaliczonym do sektora finansów publicznych. Na podstawie tej ustawy Rada Miejska Cieszyna uchwaliła Tryb postępowania o udzielenie dotacji na cele publiczne, sposobu jej rozliczania oraz sposobu kontroli zadania zleconego podmiotom niezaliczonym do sektora finansów publicznych i nie działającym w celu osiągnięcia zysku. Regulacje tej uchwały obowiązywały do czasu wejścia w życie ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, która szczegółowo uregulowała zasady współpracy organów administracji publicznej w sferze zadań publicznych z organizacjami pozarządowymi.

Zasady współpracy z organizacjami pozarządowymi

Zgodnie z definicją zawartą w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie organizacjami pozarządowymi są 1) niebędące jednostkami sektora finansów publicznych w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych lub przedsiębiorstwami, instytutami badawczymi, bankami i spółkami prawa handlowego będącymi państwowymi lub samorządowymi osobami prawnymi; 2) nie działające w celu osiągnięcia zysku — osoby prawne lub jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, w tym fundacje i stowarzyszenia (art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia

¹ Par. 1 Załącznika do Uchwały Nr XXXIII/395/21 Rady Miejskiej Cieszyna z dnia 28 października 2021 r. w sprawie uchwalenia Programu współpracy gminy Cieszyn z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami działającymi w zakresie pożytku publicznego na rok 2022, <https://bip.um.cieszyn.pl/uchwala/31455/uchwala-nr-xxxiii-395-21> [dostęp: 29.10.2021].

2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, t.j. Dz.U. 2023, poz. 571).

Z kolei ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej do podmiotów ekonomii społecznej zalicza również organizacje pozarządowe. Ekonomia społeczna definiowana jest jako działalność podmiotów ekonomii społecznej na rzecz społeczności lokalnej w zakresie reintegracji społecznej i zawodowej, tworzenia miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz świadczenia usług społecznych, realizowana w formie działalności gospodarczej, działalności pożytku publicznego i innej działalności o charakterze odpłatnym (art. 2 pkt 1) oraz pkt 5) ppkt e) ustawy z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej, t.j. Dz.U. 2023, poz. 1287).

Organizacje pozarządowe prowadzą działalność pożytku publicznego w sferze zadań publicznych, którą szczegółowo określa wspomniana wyżej ustawa. Sfera zadań publicznych obejmuje m.in. zadania z zakresu:

- pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób;
- wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- działalności na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- działalności charytatywnej;
- działalności na rzecz osób niepełnosprawnych;
- działalności na rzecz rodziny, macierzyństwa, rodzicielstwa, upowszechniania i ochrony praw dziecka;
- przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym;
- działalności na rzecz podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych, o których mowa w ustawie z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej (art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, t.j. Dz.U. 2023, poz. 571).

Organy administracji publicznej prowadzą działalność w sferze zadań publicznych we współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, prowadzącymi, odpowiednio do terytorialnego zakresu działania organów administracji publicznej, działalność pożytku publicznego w zakresie odpowiadającym zadaniom tych organów. Współpraca ta odbywa się w szczególności w formach:

- zlecania organizacjom pozarządowym oraz podmiotom wymienionym w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie realizacji zadań publicznych na zasadach określonych w ustawie;
- wzajemnego informowania się o planowanych kierunkach działalności;
- konsultowania z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy projektów aktów normatywnych w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji;
- konsultowania projektów aktów normatywnych dotyczących sfery zadań publicznych, o której mowa w art. 4, z radami działalności pożytku publicznego;

- tworzenia wspólnych zespołów o charakterze doradczym i inicjatywnym (art. 5 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, t.j. Dz.U. 2023, poz. 571).

Zlecenie realizacji zadań publicznych może mieć formę powierzania wykonywania zadań publicznych, wraz z udzieleniem dotacji na finansowanie ich realizacji, lub wspierania wykonywania zadań publicznych, wraz z udzieleniem dotacji na dofinansowanie ich realizacji.

Organ administracji publicznej zamierzający zlecić realizację zadania publicznego organizacjom pozarządowym lub podmiotom wymienionym w art. 3 ust. 3 ogłasza otwarty konkurs ofert.

Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej również odnosi się do współpracy z organizacjami pozarządowymi. Pomoc społeczną organizują organy administracji rządowej i samorządowej, współpracując w tym zakresie, na zasadzie partnerstwa, z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem katolickim, innymi Kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi (art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, t.j. Dz.U. 2023, poz. 901 z późn. zm.).

Organy administracji rządowej i samorządowej, zwane dalej „organami”, mogą zlecać realizację zadania z zakresu pomocy społecznej, udzielając dotacji na finansowanie lub dofinansowanie realizacji zleconego zadania organizacjom pozarządowym, o których mowa w art. 3 ust. 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, oraz podmiotom wymienionym w art. 3 ust. 3 tej ustawy, prowadzącym działalność w zakresie pomocy społecznej, zwanych dalej „podmiotami uprawnionymi”. Zlecenie realizacji zadań z zakresu pomocy społecznej nie może obejmować ustalania uprawnień do świadczeń, w tym przeprowadzania rodzinnych wywiadów środowiskowych, opłacania składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne czy wypłaty świadczeń pieniężnych.

Zlecenie realizacji zadania z zakresu pomocy społecznej odbywa się po uprzednim przeprowadzeniu konkursu ofert. Do zlecania zadań stosuje się przepisy ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (art. 25 ust. 1, 2, 4 i 5 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, t.j. Dz.U. 2023, poz. 901 z późn. zm.).

Organizacja pozarządowa oraz podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 mogą z własnej inicjatywy złożyć wniosek o realizację zadania publicznego, także takiego, które jest realizowane dotychczas w inny sposób, w tym przez organy administracji publicznej. Wniosek zawiera w szczególności opis zadania publicznego przeznaczonego do realizacji oraz szacunkową kalkulację kosztów realizacji zadania publicznego. W takim przypadku organ administracji publicznej, w terminie nieprzekraczającym jednego miesiąca od dnia wpłynięcia wniosku: rozpatruje celowość realizacji zadania publicznego przez organizacje pozarządowe oraz podmioty wymienione w art. 3 ust. 3, biorąc pod uwagę stopień, w jakim wniosek odpowiada priorytetowym zadaniom publicznym, określonym w programie współpracy z organizacjami pozarządowymi i podmiotami wymienionymi

w art. 3 ust. 3, zapewnienie wysokiej jakości wykonania danego zadania, środki dostępne na realizację zadań publicznych, korzyści wynikające z realizacji zadania publicznego przez organizację pozarządową lub podmioty wymienione w art. 3 ust. 3; informuje o podjętym rozstrzygnięciu, a w przypadku stwierdzenia celowości realizacji zadania publicznego informuje składającego wniosek o trybie zlecenia zadania publicznego oraz o terminie ogłoszenia otwartego konkursu ofert (art. 12 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, t.j. Dz.U. 2023, poz. 571).

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie przewiduje również realizację zadania w tzw. trybie uproszczonym. Organizacja składa wówczas ofertę realizacji zadania według uproszczonego wzoru określonego w Rozporządzeniu Przewodniczącego Komitetu do spraw Pożytku Publicznego z 24 października 2018 r. Na podstawie oferty realizacji zadania publicznego organ wykonawczy jednostki samorządu terytorialnego, uznawszy celowość realizacji tego zadania, może zlecić organizacji, z pominięciem otwartego konkursu ofert, realizację zadania publicznego, przy czym muszą zostać spełnione łącznie następujące warunki: wysokość dofinansowania lub finansowania zadania publicznego nie przekracza kwoty 10.000,00 zł i zadanie publiczne musi zostać zrealizowane w okresie nie dłuższym niż 90 dni (art. 19a ust. 1 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, t.j. Dz.U. 2023, poz. 571).

Program współpracy gminy Cieszyn z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami działającymi w zakresie pożytku publicznego

Dokumentem, który na poziomie gminy reguluje współpracę z organizacjami pozarządowymi, jest program współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Roczny program współpracy jest uchwalany do dnia 30 listopada roku poprzedzającego okres obowiązywania programu. Organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego może uchwalić również program wieloletni. W gminie Cieszyn uchwalane są roczne programy współpracy. Roczny program współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy zawiera w szczególności: cel główny i cele szczegółowe programu, zasady współpracy, zakres przedmiotowy, formy współpracy, priorytetowe zadania publiczne, okres realizacji programu, sposób realizacji programu, wysokość środków planowanych na realizację programu, sposób oceny realizacji programu, informację o sposobie tworzenia programu oraz o przebiegu konsultacji, tryb powoływania i zasady działania komisji konkursowych do opiniowania ofert w otwartych konkursach ofert.

Program współpracy gminy Cieszyn z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami działającymi w zakresie pożytku publicznego na rok 2022 określał następujące formy współpracy (finansowe i pozafinansowe):

- zlecanie organizacjom pozarządowym realizacji zadań publicznych na zasadach określonych w ustawie, poprzez ich wspieranie lub powierzanie wraz z udzielaniem na ten cel dotacji;
- zlecanie realizacji zadań publicznych w trybie art. 19a ustawy, z pominięciem otwartego konkursu ofert — w tzw. trybie uproszczonym;
- zlecanie zakupu usług i produktów od podmiotów ekonomii społecznej prowadzących działalność gospodarczą lub odpłatną działalność pożytku publicznego;
- udzielanie nieoprocentowanych pożyczek organizacjom pozarządowym na realizację zadań w sferze pożytku publicznego, a także udzielanie pożyczek organizacjom pozarządowym oraz instytucjom będącym organizatorami działań współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej oraz z innych środków pomocowych o charakterze refundacji;
- realizacja umów o wykonanie inicjatyw lokalnych;
- realizacja umów partnerstwa w oparciu o przepisy ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju;
- stosowanie odpowiedzialnych społecznie zamówień publicznych;
- wzajemne informowanie się o planowanych kierunkach działalności poprzez organizację otwartych spotkań Burmistrza Miasta z organizacjami pozarządowymi działającymi na terenie gminy;
- promowanie działań skierowanych do organizacji i działań realizowanych przez organizacje na terenie subregionu i ogólnopolskim, w tym promujących gminę;
- konsultowanie projektów aktów prawa miejscowego w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji;
- współpraca z Gminną Radą Działalności Pożytku Publicznego w Cieszynie i przedstawicielem Urzędu Miejskiego zajmującym się wsparciem organizacji pozarządowych, osób starszych i niepełnosprawnych;
- wspieranie organizacji, w tym podmiotów ekonomii społecznej, w zakresie wynajmu pomieszczeń na działalność statutową z preferencyjnymi stawkami czynszów;
- wzmacnianie potencjału organizacji pozarządowych poprzez wypracowanie oraz doskonalenie różnorodnych mechanizmów i form współpracy;
- udostępnianie pomieszczeń, sprzętu i infrastruktury miejskiej, zgodnie z obowiązującymi przepisami w tym zakresie;
- udzielanie rekomendacji organizacjom pozarządowym współpracującym z gminą, które ubiegają się o dofinansowanie z innych źródeł;
- wspieranie inicjatyw oraz działań organizacji promujących gminę w kraju i za granicą, ze szczególnym uwzględnieniem miast partnerskich;
- promocja idei aktywności obywatelskiej, ekonomii społecznej i wolontariatu wśród organizacji i mieszkańców miasta;

- udzielanie przez gminę wsparcia w postaci informacji, specjalistycznego doradztwa, spotkań branżowych, spotkań międzysektorowych i konsultacji;
- inicjowanie i tworzenie wspólnych zespołów interdyscyplinarnych o charakterze doradczym i inicjatywnym;
- upowszechnianie informacji o działalności organizacji na stronie internetowej www.cieszyn.pl oraz w „Wiadomościach Ratuszowych”;
- promocja przekazywania 1% podatku dochodowego na organizacje pożytku publicznego na stronie internetowej www.cieszyn.pl oraz w „Wiadomościach Ratuszowych”;
- umożliwianie przekazywania nadających się do użytku środków trwałych, sprzętu i wyposażenia, które uległy umorzeniu;
- wspólne rozpoznawanie potrzeb społeczności lokalnej oraz wspólne planowanie działań służących ich zaspokajaniu;
- udzielanie przez władze gminy patronatu nad inicjatywami i projektami organizacji pozarządowych;
- udział przedstawicieli organizacji pozarządowych w pracach komisji konkursowych do opiniowania ofert w otwartych konkursach ofert;
- współpraca przedstawicieli gminy oraz organizacji pozarządowych przy projektach partnerskich;
- współpraca gminy z Ośrodkiem Wsparcia Ekonomii Społecznej obszaru bielskiego w zakresie szerzenia idei ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej².

W Programie określone zostały cele szczegółowe oraz priorytetowe zadania publiczne gminy. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Cieszynie wyznaczony był do koordynacji obszaru polityki społecznej i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz obszaru przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym.

Obszar polityki społecznej i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu obejmował następujące cele szczegółowe:

- 1) wsparcie dla osób potrzebujących z priorytetowymi zadaniami publicznymi:
 - pomoc rzeczowa oraz w formie usług osobom potrzebującym, w tym osobom o niskim statusie materialnym;
 - realizacja działań, w tym m.in. programów na rzecz osób potrzebujących;
 - działalność na rzecz integracji i reintegracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;
 - działalność charytatywna;
 - pomoc udzielana w formie schronienia;
- 2) wsparcie dla osób starszych z priorytetowymi zadaniami publicznymi:
 - działania aktywizujące osoby starsze w formie m.in. warsztatów, spotkań i wyjazdów integracyjnych;

² Par. 1 Załącznika do Uchwały Nr XXXIII/395/21 Rady Miejskiej Cieszyna z dnia 28 października 2021 r. w sprawie uchwalenia Programu współpracy gminy Cieszyn z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami działającymi w zakresie pożytku publicznego na rok 2022, <https://bip.um.cieszyn.pl/uchwala/31455/uchwala-nr-xxxiii-395-21> [dostęp: 29.10.2021].

- wspieranie placówek dla osób starszych, w tym klubów, ośrodków wsparcia i świetlic;
- 3) wsparcie dla osób niepełnosprawnych oraz długotrwale lub ciężko chorych z priorytetowymi zadaniami publicznymi:
 - działania z zakresu rehabilitacji społecznej w formie m.in. warsztatów, spotkań i wyjazdów integracyjnych oraz zajęć rehabilitacyjnych;
 - wsparcie dla opiekunów osób niepełnosprawnych, osób długotrwale lub ciężko chorych, w tym m.in. poprzez uczestniczenie w warsztatach, spotkaniach służących wymianie doświadczeń, wsparcie psychologiczne itp.;
 - wspieranie placówek dla osób niepełnosprawnych, osób długotrwale lub ciężko chorych, w tym m.in. świetlic i ośrodków wsparcia;
 - promocja zdrowia psychicznego i zapobieganie zaburzeniom psychicznym, w tym kształtowanie postaw społecznych oraz przeciwdziałanie dyskryminacji osób z zaburzeniami psychicznymi, oraz poprawa funkcjonowania społecznego osób z zaburzeniami psychicznymi i ich rodzin;
 - działalność hospicyjna;
- 4) ochrona rodzicielstwa, macierzyństwa, praw dziecka z priorytetowymi zadaniami publicznymi:
 - wspieranie placówek dla samotnych rodziców i kobiet w ciąży;
 - działania dla dzieci i młodzieży w formie m.in. prelekcji, warsztatów i zajęć;
 - działania na rzecz wspierania rodziny;
- 5) ekonomia społeczna z priorytetowymi zadaniami publicznymi:
 - wspieranie podmiotów ekonomii społecznej;
 - promocja ekonomii społecznej oraz produktów i usług podmiotów ekonomii społecznej³.

Program współpracy obejmował ponadto następujące obszary:

- kultura i sztuka;
- nauka, edukacja, oświata i wychowanie;
- wypoczynek dzieci i młodzieży;
- kultura fizyczna;
- turystyka i krajoznawstwo;
- ratownictwo i ochrona ludności;
- ekologia i ochrona zwierząt oraz ochrona dziedzictwa przyrodniczego;
- ochrona i promocja zdrowia.

W obszarze przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym określono jeden cel szczegółowy: zapobieganie powstawaniu uzależnień od środków psychoaktywnych, rozwiązywanie problemów związanych z alkoholizmem, narkomanią oraz przemocą w rodzinie, z odwołaniem do innego dokumentu strategicznego — Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii Miasta Cieszyńska na

³ Par. 1 Załącznika do Uchwały Nr XXXIII/395/21 Rady Miejskiej Cieszyńska z dnia 28 października 2021 r. w sprawie uchwalenia Programu współpracy gminy Cieszyńska z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami działającymi w zakresie pożytku publicznego na rok 2022, <https://bip.um.cieszyn.pl/uchwala/31455/uchwala-nr-xxxiii-395-21> [dostęp: 29.10.2021].

rok 2022, w którym zawarte były priorytetowe zadania publiczne. Zadania te obejmowały:

- realizację programu rehabilitacji społecznej i zawodowej osób bezdomnych uzależnionych od środków psychoaktywnych, obejmującego usługi aktywizacyjne ukierunkowane na wzmacnianie aktywności społecznej i uzyskanie samodzielności życiowej;
- prowadzenie placówek wsparcia dziennego, zapewniających m.in.: opiekę i wychowanie, zajęcia o charakterze socjoterapeutycznym, pomoc w nauce, organizację czasu wolnego, zabawy i zajęcia sportowe, rozwój zainteresowań oraz dożywianie;
- realizację kompleksowego programu dla rodzin z problemem uzależnień bądź dotkniętych przemocą w rodzinie, m.in.: pomoc psychologiczna, prawna, psychoterapia, kontakt indywidualny, prowadzenie grup terapeutycznych, grup terapii zajęciowej, grup wsparcia oraz grup o charakterze socjoterapeutycznym;
- prowadzenie punktu konsultacyjnego ds. narkomanii, w tym prowadzenie kontaktu indywidualnego zarówno z osobami eksperymentującymi z narkotykami, jak i z ich rodzinami;
- wspomaganie działalności klubu abstynenta.

Należy także zaznaczyć, że we wszystkich dokumentach strategicznych gminy Cieszyn z zakresu polityki społecznej szczegółowe zadania określone są z jednoczesnym wskazaniem realizatorów tych zadań, w tym część zadań przypisana jest organizacjom pozarządowym. Do dokumentów tych należą: Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Cieszyna na lata 2021—2025, uchwalany corocznie Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii Miasta Cieszyn, Gminny Program Wspierania Rodziny na lata 2022—2024, Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie Miasta Cieszyna na lata 2021—2024. Za tworzenie tych programów, ich koordynację oraz bezpośrednią realizację części zadań odpowiedzialny jest Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Cieszynie. Jest on jedną z jednostek organizacyjnych gminy i poza realizacją zadań ustawy o pomocy społecznej realizuje szereg zadań wynikających z innych ustaw.

Do zadań Ośrodka należy również koordynowanie współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi w obszarze polityki społecznej i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz w obszarze przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym. W ramach zlecenia zadań z tych zakresów organizacjom pozarządowym w oparciu o ustawę o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie Ośrodek odpowiedzialny jest za przygotowywanie dokumentacji związanej z ogłaszaniem i rozstrzyganiem otwartych konkursów ofert na realizację zadań publicznych gminy Cieszyn z tych zakresów oraz zajmuje się sporządzaniem umów z organizacjami pozarządowymi. Sprawuje też kontrolę merytoryczną i finansową zleconych zadań oraz kontrolę stanu realizacji zleconych zadań, a także dokonuje rozliczeń przekazanych dotacji. Ośrodek przygotowuje również dokumentację związaną ze zlecaniem realizacji zadań publicznych w trybie określonym

w art. 19a ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, w tzw. trybie uproszczonym.

Pracownicy Ośrodka biorą udział w pracach komisji konkursowych opiniujących złożone oferty. Udzielają również konsultacji organizacjom pozarządowym, obejmujących m.in. pomoc w pisaniu ofert na realizację zadań publicznych, wsparcie w pozyskiwaniu środków ze źródeł zewnętrznych oraz pomoc informacyjną o zmianach w przepisach prawnych.

Ośrodek odpowiedzialny jest również za wydawanie zaświadczeń dla wolontariuszy pracujących w organizacjach pozarządowych, uprawniających ich do bezpłatnych przejazdów komunikacją miejską w obrębie Cieszyna.

Jeden z pracowników Ośrodka od wielu lat jest członkiem Gminnej Rady Działalności Pożytku Publicznego w Cieszynie.

Przy zlecaniu zadań organizacjom pozarządowym we wspomnianych wyżej obszarach stosowane są dwa rodzaje otwartych konkursów ofert. Pierwszy rodzaj to konkursy, w których gmina bardzo konkretnie wskazuje rodzaj zadania publicznego oraz szczegółowo określa warunki jego realizacji, odwołując się również do konkretnych ustaw i rozporządzeń.

Drugi rodzaj konkursów to takie, w których określony zostaje szerszy zakres zadań i ogólne warunki realizacji zadania, i to organizacje w ofertach realizacji zadania przedstawiają zadanie, zgodne z ich działaniami statutowymi, uzasadniając potrzebę jego realizacji. Podstawą tego typu konkursów jest założenie, że to organizacje pozarządowe, które działają na rzecz różnych grup odbiorców, na rzecz rozwiązywania określonych problemów na terenie gminy, najlepiej potrafią zdiagnozować określone problemy i zaplanować odpowiednie rozwiązania i działania.

Zadania zlecone organizacjom pozarządowym przez gminę Cieszyn w 2022 roku w obszarze polityki społecznej i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu

„Dom odzyskany” — wsparcie dla osób potrzebujących — pomoc w formie schronienia — zadanie realizowane było przez Stowarzyszenie Pomocy Wzajemnej „Być Razem”. Dotacja przekazana przez gminę Cieszyn na realizację zadania wyniosła: w pierwszym półroczu 290.000,00 zł, a w drugim półroczu — 269.000,00 zł, zlecenie miało charakter powierzenia.

Zadanie obejmowało udzielanie pomocy w formie schronienia, zgodnie z art. 48a ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, a także zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 kwietnia 2018 r. w sprawie minimalnych standardów noclegowni, schronisk dla osób bezdomnych, schronisk dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi

i ogrzewalni. W ramach zadania prowadzone było schronisko dla osób bezdomnych z terenu gminy Cieszyń — 22 miejsca w okresie realizacji zadania, w tym 3 miejsca dla osób niepełnosprawnych, długotrwale chorych niewymagających całodobowej opieki, 2 miejsca dla osób bezdomnych z przestrzeni publicznej w ramach izolacji w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19. Realizacja zadania obejmowała:

- świadczenie usług przez 7 dni w tygodniu i umożliwienie osobom bezdomnym całodobowego przebywania w schronisku;
- zapewnienie miejsca do spania w ogrzewanym pomieszczeniu, którego temperatura nie jest niższa niż 20 stopni Celsjusza;
- umożliwienie spożycia posiłku oraz dostęp do pomieszczenia kuchennego umożliwiającego samodzielne przygotowanie posiłku i gorącego napoju;
- umożliwienie skorzystania z prysznica i wymiany odzieży;
- umożliwienie prania i suszenia odzieży;
- zapewnienie dezynfekcji i dezynsekcji odzieży, w przypadku braku możliwości jej wymiany;
- zapewnienie informacji o dostępnych formach pomocy, a w razie potrzeby pomoc w jej zorganizowaniu;
- zapewnienie usług aktywizacyjnych ukierunkowanych na wzmacnianie aktywności społecznej, uzyskanie samodzielności życiowej i wyjście z bezdomności;
- realizację interwencji kryzysowej w zakresie schronienia, zgodnie z art. 47 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.

Dodatkowo w zakresie miejsc dla osób niepełnosprawnych, długotrwale chorych niewymagających całodobowej opieki zadanie obejmowało:

- umożliwienie spożycia posiłku w pokoju mieszkalnym, a w razie potrzeby karmienie;
- w miarę potrzeby pomoc w myciu, kąpaniu i ubieraniu;
- opiekę higieniczną;
- zapewnienie usług opiekuńczych;
- udzielanie niezbędnej pomocy w załatwianiu spraw osobistych;
- zapewnienie pomocy w korzystaniu ze świadczeń zdrowotnych.

W ramach zadania prowadzona była również noclegownia dla osób bezdomnych, gmina Cieszyń zakontraktowała w niej 10 miejsc. Realizacja zadania obejmowała:

- świadczenie usług przez 7 dni w tygodniu i umożliwienie osobom bezdomnym tymczasowego schronienia w okresie od 1 stycznia do 31 marca 2022 roku w godzinach od 18.00 do 8.00, w okresie od 1 kwietnia do 30 września 2022 roku od godziny 19.00 do 7.00, a w okresie od 1 października do 31 grudnia 2022 roku od godziny 18.00 do 8.00;
- zapewnienie miejsca do spania w ogrzewanym pomieszczeniu, którego temperatura nie jest niższa niż 20 stopni Celsjusza;
- umożliwienie spożycia posiłku i zapewnienie gorącego napoju;
- umożliwienie skorzystania z prysznica oraz wymiany odzieży;

- zapewnienie dezynfekcji i dezynsekcji odzieży w przypadku braku możliwości jej wymiany;
- przeprowadzenie rozmowy z osobą bezdomną i podjęcie czynności mających na celu wyeliminowanie zagrożeń związanych ze stanem zdrowia osoby bezdomnej;
- zapewnienie informacji o dostępnych formach pomocy, a w razie potrzeby pomoc w jej zorganizowaniu.

Do realizacji zadania Stowarzyszenie zatrudniało kadrę stosownie do wymogów określonych w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. Stowarzyszenie utrzymywało ścisłą współpracę z Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Cieszynie, w szczególności z pracownikami socjalnymi MOPS, która polegała m.in. na bieżącym informowaniu pracowników MOPS o sytuacji osób korzystających ze schronienia oraz o opuszczeniu placówki przez osobę bezdomną.

W schronisku mogły przebywać osoby bezdomne, umieszczone na podstawie decyzji o przyznaniu tymczasowego schronienia, wydanej przez Kierownika Ośrodka lub innego upoważnionego pracownika Ośrodka, lub przyjęte w ramach interwencji kryzysowej.

W celu realizacji zadania Stowarzyszeniu udostępniono na podstawie umowy użyczenia wyposażony budynek przy ul. Błogockiej 30 w Cieszynie, dysponujący 40 miejscami w schronisku i 24 w noclegowni i spełniający standardy określone w Rozporządzeniu Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 27 kwietnia 2018 r. w sprawie minimalnych standardów noclegowni, schronisk dla osób bezdomnych, schronisk dla osób bezdomnych z usługami opiekuńczymi i ogrzewalni. Zapisy umowy użyczenia pozwalały Stowarzyszeniu na podjęcie współpracy z innymi gminami w zakresie pozostałych wolnych miejsc — 14 w noclegowni i 18 w schronisku.

Program wsparcia „Słonecznik” — zadanie realizowane było przez Stowarzyszenie Pomocy Wzajemnej „Być Razem”, a gmina przekazała na ten cel dotację w wysokości 100.000,00 zł.

Zadanie obejmowało prowadzenie na terenie Cieszyna w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 2022 roku, przez 7 dni w tygodniu, domu dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży oraz samotnych rodziców, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Polityki Społecznej z dnia 8 marca 2005 r. w sprawie domów matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, a następnie z Rozporządzeniem Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 17 stycznia 2022 r. w sprawie domów dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, które weszło w życie 8 lutego 2022 roku. Rozporządzenie określa standard podstawowych usług świadczonych przez domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży. Gmina zakontraktowała 4 miejsca dla osób dorosłych i 6 miejsc dla dzieci z terenu gminy Cieszyn. Dom Matki i Dziecka „Słonecznik” zapewniał:

- schronienie;
- realizację indywidualnego planu wsparcia;
- zabezpieczenie podstawowych potrzeb;

- wsparcie emocjonalne i inne działania wspierające samotnych rodziców i kobiety w ciąży, zmierzające do prowadzenia samodzielnego życia;
- pomoc w opiece nad dzieckiem podczas choroby rodzica;
- naukę gospodarowania budżetem i prowadzenia domu;
- podnoszenie umiejętności psychospołecznych, radzenia sobie w kryzysie i wychodzenia z bezradności;
- działania zapobiegające krzywdzeniu dzieci;
- animację czasu wolnego dzieci;
- informowanie i kierowanie kobiet w ciąży i samotnych rodziców do innych instytucji w celu uzyskania dodatkowego wsparcia.

Dodatkowo w Domu Matki i Dziecka „Słonecznik” prowadzone były zajęcia z coachem rodzicielskim. Zajęcia wspierały rodziców, uczyły, jak swoje mocne strony wykorzystywać w wychowywaniu dziecka oraz jak przez własny rozwój i zaangażowanie wpływać pozytywnie na zachowanie dziecka.

Do prowadzenia placówki gmina udostępniła Stowarzyszeniu budynek na podstawie umowy najmu.

„Stop ubóstwu” — zadanie realizowane było przez Polski Komitet Pomocy Społecznej Śląski Zarząd Wojewódzki w Katowicach, któremu gmina przekazała dotację w wysokości 16.200,00 zł.

Zadanie polegało na dystrybucji żywności wśród najuboższych mieszkańców Cieszyna w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014—2020, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym (FEAD) — Podprogram 2021. Z pomocy w ramach Programu mogły korzystać osoby, których dochód nie przekraczał 220% kryterium dochodowego uprawniającego do korzystania z pomocy społecznej. W ramach zadania MOPS wydawał skierowania dla rodzin do pomocy żywnościowej. W związku z działaniami zbrojnymi na Ukrainie pomoc żywnościowa była udzielana również obywatelom Ukrainy, którzy przekroczyli granicę Rzeczypospolitej Polskiej po 24 lutego 2022 roku. Asortyment wydawanej żywności był bardzo szeroki. Żywność była wydawana w jednym z pomieszczeń Fundacji Rozwoju Przedsiębiorczości Społecznej „Być Razem” w Cieszynie. PKPS podjął również działania towarzyszące i zapewnił uczestnikom udział w działaniach aktywizujących — warsztatach na temat zapobiegania marnotrawieniu żywności, edukacji ekonomicznej z zakresu rozporządzania budżetem domowym oraz „pułapek kredytowych”.

„Tyflo — punkt w 2022 r.” — realizatorem zadania był Polski Związek Niewidomych — Koło w Cieszynie, a gmina Cieszyn przekazała na ten cel dotację w wysokości 6.000,00 zł.

W ramach projektu organizowane były cotygodniowe spotkania integracyjno-informacyjne dla osób z dysfunkcją wzroku, imprezy kulturalne oraz rekreacyjno-turystyczne. Prowadzono również poradnictwo dla nowych członków Polskiego Związku Niewidomych oraz zaopatrywano ich w podstawowy sprzęt rehabilitacyjny. Przeprowadzano szkolenia z orientacji przestrzennej oraz z pisma brajla. Ponadto organizowano wycieczki, konkursy i spotkania integracyjne. Udzielano na bieżąco pomocy w zakresie wypełniania wniosków dotyczących likwidacji

barier architektonicznych i w komunikowaniu się. Organizowano też wyjazdy do kina i teatru z autodeskrypcją, wycieczki, rajdy, kuligi, spotkania przedświąteczne, świetlicowe i z okulistą. W ramach projektu prowadzono także wypożyczalnię audiobooków.

„Działania wspierająco-samopomocowe dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz ich rodzin w Cieszynie” — realizatorem zadania było Cieszyńskie Stowarzyszenie Ochrony Zdrowia Psychicznego „Więź”, gmina Cieszyn przekazała na to zadanie dotację w wysokości 5.000,00 zł.

Działania projektu skierowane były do osób z zaburzeniami psychicznymi — mieszkańców Cieszyna. Celem zadania było wspieranie aktywności społecznej osób z zaburzeniami psychicznymi oraz umożliwienie im prowadzenia samodzielnego i satysfakcjonującego życia. W ramach projektu odbywały się treningi umiejętności społecznych, zajęcia z arteterapii, zajęcia komputerowe, fotograficzne i sanitarno-higieniczne. Dodatkowo uczestnicy mogli brać udział w wycieczkach, kiermaszach, festynach oraz w spotkaniach integracyjnych.

„Godny styl życia Amazonek” — realizatorem zadania było Stowarzyszenie Amazonek, a gmina Cieszyn przekazała na ten cel dotację w wysokości 4.500,00 zł.

Celem zadania było utrzymanie zdrowia i poprawa kondycji fizycznej i psychicznej kobiet po przebytej mastektomii, zapobieganie powikłaniom i walka z nimi. W ramach projektu realizowano zajęcia z zakresu rehabilitacji fizycznej oraz spotkania integracyjne. Dzięki uczestniczeniu w spotkaniach i zajęciach kobiety czuły się dowartościowane i zmobilizowane do czynnego, zdrowego spędzania czasu.

„Prowadzenie Świetlicy Terapeutycznej” — realizatorem zadania było Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną Koło w Cieszynie, gmina Cieszyn przekazała na ten cel dotację w wysokości 5.000,00 zł.

Celem projektu było zwiększenie autonomii osób dorosłych ze sprzężoną niepełnosprawnością intelektualną. Działania w ramach projektu umożliwiały jego adresatom stanie się aktywnymi uczestnikami życia społecznego. W ramach projektu funkcjonowała świetlica terapeutyczna, czynna od poniedziałku do piątku, uczestnicy korzystali w niej z wielu form rehabilitacji psychoruchowej, z zajęć terapeutycznych, a dla każdego pacjenta był uruchomiony Indywidualny Program Działania.

„Prowadzenie świetlicy dla osób niepełnosprawnych 50+” — zadanie realizowane było przez Stowarzyszenie Rehabilitacji, Kultury Fizycznej, Turystyki i Integracji Osób Niepełnosprawnych, gmina Cieszyn przeznaczyła na ten cel dotację w kwocie 2.945,00 zł.

Celem zadania było zwiększenie aktywności fizycznej oraz sprawności ruchowej osób niepełnosprawnych. W ramach zadania prowadzono świetlicę, która oferowała różnego rodzaju zajęcia rehabilitacyjne oraz integracyjne.

„Z patriotyzmem na co dzień” — zadanie realizowane było przez Związek Kombatanów Rzeczypospolitej Polskiej i byłych Więźniów Politycznych, gmina Cieszyn przekazała na ten cel dotację w wysokości 2.000,00 zł.

W ramach zadania członkowie Związku uczestniczyli w uroczystościach pielęgnujących ideę patriotyzmu i podtrzymywali tradycję narodową. Ponadto opiekowali się kombatantami, którzy byli leżący i nie opuszczali domów, w szczególności przy okazji świąt i urodzin. W ramach projektu organizowano również spotkania integrujące środowiska kombatanckie.

„Zupa na granicy” — realizatorem zadania było Stowarzyszenie Pomocy Wzajemnej „Być Razem”, gmina Cieszyn przekazała na ten cel dotację w wysokości 1.200,00 zł.

Celem tego przedsięwzięcia było rozpropagowanie możliwych form pomocy dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej, w szczególności ubogich i bezdomnych, zarówno przez polskie i czeskie służby socjalne, jak i przez organizacje pozarządowe. W projekt zaangażowane były również: Wydział Socjalny Urzędu Miejskiego w Czeskim Cieszynie, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Cieszynie, Śląska Diakonia w Czeskim Cieszynie i Parafia Rzymskokatolicka w Czeskim Cieszynie. W ramach projektu strona polska i strona czeska przygotowały zupy, którymi częstowano przybyłych mieszkańców i osoby bezdomne w Czeskim Cieszynie, w bliskim sąsiedztwie granicy z Polską. Jednocześnie podejmowano rozmowy z zainteresowanymi o możliwych formach wsparcia. Była to również okazja do pogłębienia kilkuletniej już współpracy między służbami socjalnymi z Czeskiego Cieszyna i Cieszyna. Dodatkową atrakcją, zarówno dla mieszkańców, jak i dla samych organizatorów, była możliwość oddania głosu na najlepszą zupę.

Zadania zlecone organizacjom pozarządowym przez gminę Cieszyn w 2022 roku w obszarze przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym

Zadania zlecane w tym obszarze szczegółowo określone zostały w Gminnym Programie Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii Miasta Cieszyna na rok 2022, a środki na dotacje pochodziły z opłat za korzystanie z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych.

„Nowy start — nowe szanse” — program aktywizacji społecznej osób bezdomnych — zadanie realizowane było przez Stowarzyszenie Pomocy Wzajemnej „Być Razem”, gmina Cieszyn przekazała na ten cel dotację w kwocie 70.000,00 zł.

Program aktywizacji społecznej i zawodowej skierowany był do osób bezdomnych uzależnionych od środków psychoaktywnych, przebywających w schronisku dla osób bezdomnych i miał na celu podniesienie ich kompetencji psychospołecznych, kwalifikacji i umiejętności oraz uzyskanie samodzielności życiowej. Program obejmował zajęcia edukacyjne dla osób bezdomnych w ramach Warsztatów Treningu Pracy (warsztat rzemiosła artystycznego, stolarsko-ślusarski, remontowo-

-budowlany, kuchenny) oraz grupy edukacyjne, treningi i grupy wsparcia. W ramach tego zadania w pierwszym kwartale 2022 roku Stowarzyszenie organizowało również streetworking w środowisku osób bezdomnych przebywających w przestrzeni publicznej. Działania polegały na informowaniu osób bezdomnych o dostępnych formach wsparcia i motywowaniu ich do skorzystania z różnych form pomocy.

„Środowiskowe Ogniska Wychowawcze TPD i Świetlica Środowiskowa Przytulisko” — zadanie realizowane było przez Towarzystwo Przyjaciół Dzieci — Oddział Powiatowy w Cieszynie w trybie powierzenia, dotacja na ten cel wyniosła 198.000,00 zł.

W ramach zadania TPD prowadziło w oparciu o przepisy ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej 6 placówek wsparcia dziennego — w tym 5 Środowiskowych Ognisk Wychowawczych i Świetlicę Środowiskową „Przytulisko”.

Placówki wsparcia dziennego przeznaczone są dla dzieci z utrudnioną socjalizacją, z zaburzeniami zachowania, mających trudności w nauce, wychowujących się w rodzinach przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Placówki sprawują częściową opiekę, polegającą na uzupełnieniu tych funkcji rodziny, które nie mogą być prawidłowo wypełniane w określonym czasie bądź zakresie, w odniesieniu do dzieci zagrożonych uzależnieniami, jak również realizują funkcje świetlicy socjoterapeutycznej.

Placówki miały charakter kompensujący, wyrównujący rozmaite deficyty u dzieci, promowały zdrowy styl życia i prowadziły profilaktykę uzależnień. W 2021 roku w placówkach organizowane były następujące zajęcia: pomoc w nauce, zajęcia profilaktyczne służące integracji grupy, poznawaniu siebie i własnych potrzeb oraz określaniu słabych i mocnych stron, zajęcia dotyczące zagrożeń cywilizacyjnych, przyczyn i skutków nałogów, zajęcia z zakresu komunikacji interpersonalnej i asertywności, sposobów rozwiązywania problemów i eliminowania zaburzeń zachowania i przemocy, a także zajęcia sportowo-rekreacyjne, zajęcia kulturotwórcze oraz zajęcia plastyczne. W placówkach organizowano też dożywianie dzieci. Pracownicy placówek podejmowali również współpracę ze środowiskiem rodzinnym dziecka, udzielali rodzicom konsultacji pedagogicznych i psychologicznych oraz utrzymywali kontakt ze szkołami.

„Program wieloaspektowej pomocy psychologicznej i prawnej Rodzina w Centrum 2022” — zadanie realizowane było przez Stowarzyszenie Pomocy Wzajemnej „Być Razem”, gmina Cieszyn przekazała na ten cel dotację w wysokości 140.000,00 zł.

Celem zadania było zapewnienie kompleksowego wsparcia rodzinom z problemem uzależnień bądź dotkniętych przemocą domową. W ramach programu Stowarzyszenie zapewniało pomoc psychologiczną — indywidualną, rodzinną i par — poradnictwo prawne w formie indywidualnych konsultacji oraz zajęcia kompensacyjno-rewalidacyjne dla dzieci, a także organizowało grupy terapii zajęciowej w pracowniach artystycznych.

„Punkt Konsultacyjny do spraw Narkomanii 2022” — zadanie realizowane było przez Stowarzyszenie Pomocy Wzajemnej „Być Razem”, gmina Cieszyn przeznaczyła na ten cel dotację w wysokości 26.000,00 zł.

Celem zadania było świadczenie kompleksowej pomocy dla rodzin, w których występuje problem uzależnienia od narkotyków, udzielanie wsparcia zarówno osobom eksperymentującym z narkotykami, jak i członkom ich rodzinom. W ramach Punktu dyżurowali terapeuta uzależnień oraz psychoterapeuta.

„Klub Abstynenta” — zadanie realizowane było przez Cieszyńskie Stowarzyszenie Klub Abstynentów „Familia”, gmina Cieszyn przekazała na ten cel dotację w wysokości 55.000,00 zł.

Celem zadania było wspomaganie działalności klubu abstynenta, w tym przedsięwzięć służących rozwiązywaniu problemów alkoholowych. Stowarzyszenie podejmowało działania edukacyjno-motywacyjne, rehabilitacyjne, a także o charakterze profilaktycznym. Motywowało osoby uzależnione od alkoholu do leczenia odwykowego oraz do utrzymania abstynencji, prowadziło mitingi AA, obsługę telefonu trzeźwości, specjalistyczne poradnictwo — psychologiczne i terapeutyczne — a także organizowało czas wolny. W ramach zadania zorganizowano również obóz terapeutyczny oraz rodzinny wyjazd terapeutyczny.

Współpraca z organizacjami pozarządowymi w czasie epidemii

W czasie epidemii organizacje pozarządowe z jednej strony zmuszone były zawiesić bądź ograniczyć swoją działalność, dostosować podejmowane działania do obowiązujących wymogów związanych z przeciwdziałaniem COVID-19, z drugiej jednak strony wybrane organizacje zaangażowały się w rozwiązywanie różnych nowych problemów wynikających z sytuacji kryzysowej i podjęły działania stanowiące odpowiedź na lokalne potrzeby.

We wrześniu 2020 roku Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Cieszynie, w celu umożliwienia zlecenia przez gminę organizacjom pozarządowym realizacji zadań publicznych w celu przeciwdziałania COVID-19 z pominięciem otwartego konkursu ofert, opracował tryb postępowania o udzielenie dotacji, sposób jej rozliczania i kontroli, które zostały przyjęte Zarządzeniem Burmistrza Miasta z dnia 30 września 2020 r.

Zgodnie z zapisami ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych, w okresie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii organ administracji publicznej mógł zlecać organizacjom pozarządowym oraz podmiotom wymienionym w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie realizację zadania publicznego w celu przeciwdziałania COVID-19 z pominięciem otwartego konkursu ofert, a tryb postępowania o udzielenie dotacji, sposób jej rozliczania oraz sposób kontroli

wykonywania zleconego zadania powinien zostać określony przez organ wykonawczy jednostki samorządu terytorialnego (art. 15zzm ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych, t.j. Dz.U. 2023, poz. 1327 z późn. zm.).

W trybie tym zlecana była realizacja zadań polegających na zapewnieniu dodatkowego interwencyjnego schronienia dla osób bezdomnych. Gmina zleciła Stowarzyszeniu Pomocy Wzajemnej „Być Razem” realizację zadania pod nazwą „Covid 19 — tymczasowe schronienie dla osób bezdomnych” i zawarła cztery umowy w okresie od 9 kwietnia do 31 grudnia 2020 roku, dotacja na to zadanie wyniosła łącznie 14.053,54 zł. Na potrzeby realizacji zadania z zasobów gminy Cieszyn udostępniony został lokal, w którym Stowarzyszenie zorganizowało miejsca noclegowe dla osób bezdomnych.

Związek Harcerstwa Polskiego — Chorągiew Śląska — Hufiec Ziemi Cieszyńskiej zaangażował swoich wolontariuszy w pomoc osobom starszym i niepełnosprawnym, które ze względu na bezpieczeństwo pozostawały w domu, a potrzebowały pomocy w zakupie żywności, środków czystości, leków lub środków dezynfekcyjnych, w załatwieniu spraw urzędowych czy też opieki nad ich zwierzętami.

W okresie epidemii Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Cieszynie współpracował z Klasztorem Braci Mniejszych — Franciszkanów w Cieszynie. Klasztor Braci Mniejszych przygotowywał dla osób bezdomnych kanapki lub gorące posiłki.

W czerwcu 2020 roku Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Cieszynie złożył zapotrzebowanie do Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej w Bielsku-Białej na usługi/produkty związane z przeciwdziałaniem skutkom wystąpienia COVID-19 — obiady dwudaniowe z dowozem dla osób bezdomnych, które były w szczególności narażone na skutki działań koronawirusa. Obiady wydawane były osobom bezdomnym w okresie od lipca do października 2020 roku, a ich dostawcą była Fundacja Rozwoju Przedsiębiorczości Społecznej „Być Razem”. W zakresie wydawania obiadów MOPS współpracował z Zakonem Braci Mniejszych — Franciszkanów oraz Stowarzyszeniem Pomocy Wzajemnej „Być Razem”.

Współpraca z organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym

Od początku wojny na Ukrainie organizacje pozarządowe były zaangażowane w organizowanie pomocy humanitarnej obywatelom Ukrainy, a także włączały się w różne działania gminy i wspierały ją. Miejski Ośrodek Pomocy Społecz-

nej w Cieszynie odpowiedzialny był za realizację części zadań przewidzianych w ustawie z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa. Na realizację zadań w tym zakresie gmina otrzymała środki z budżetu państwa.

W okresie od 1 września do 30 czerwca 2022 roku gmina Cieszyn realizowała projekt współfinansowany przez Unię Europejską pod nazwą „Usługi społeczne na rzecz ograniczenia skutków kryzysu wywołanego konfliktem zbrojnym na terytorium Ukrainy — Miasto Cieszyn” w trybie nadzwyczajnym w ramach Osi Priorytetowej IX Włączenie Społeczne, Działanie 9.2 Dostępne i efektywne usługi społeczne i zdrowotne Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014—2020. Jego celem była poprawa funkcjonowania rodzin dotkniętych skutkami kryzysu migracyjnego związanego z wojną na terytorium Ukrainy poprzez zapewnienie usług społecznych z zakresu wsparcia rodziny. Jednym z realizatorów projektu była także organizacja pozarządowa — Towarzystwo Przyjaciół Dzieci Oddział Powiatowy w Cieszynie. W 2022 roku w ramach projektu utworzone zostały przez TPD nowe miejsca w placówce wsparcia dziennego — w Świetlicy Środowiskowej „Przytulisko” w Cieszynie dla dzieci z Ukrainy organizowane były też dodatkowe zajęcia aktywizujące dzieci i młodzież w tej placówce.

W okresie od 14 września do 23 grudnia 2022 roku, na podstawie zapotrzebowania złożonego do Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej w Bielsku-Białej przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Fundacja ADONAI, jako podmiot ekonomii społecznej, zapewniała obywatelom Ukrainy obiady.

Obywatele Ukrainy byli objęci również wsparciem Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej i otrzymywali żywność w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014—2020.

W pierwszym okresie po wybuchu wojny na Ukrainie w Miejskich Halach Targowych gmina uruchomiła punkt z darami dla uchodźców z Ukrainy. Dzięki dobrej woli i zaangażowaniu mieszkańców Cieszyna zebrano wiele produktów (ubrania, środki higieniczne, artykuły chemii gospodarczej, żywność), które następnie przekazywane były zainteresowanym obywatelom Ukrainy. W pierwszym okresie punkt prowadzony był przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Cieszynie. Następnie gmina zleciła jego prowadzenie Stowarzyszeniu Pomocy „Kraina Marzeń”. Stowarzyszenie otrzymało dwukrotnie dotację z budżetu gminy Cieszyn w łącznej kwocie 19.824,65 zł na realizację zadania publicznego pod nazwą „Organizacja i prowadzenie magazynu darów dla uchodźców wojennych z Ukrainy w Miejskich Halach Targowych w Cieszynie”. Punkt działał do początku lutego 2023 roku.

Podsumowanie współpracy gminy Cieszyn z organizacjami pozarządowymi w obszarze polityki społecznej i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz w obszarze przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym

W opracowaniu przedstawione zostały zadania, które gmina Cieszyn zleciła organizacjom pozarządowym w 2022 roku w obszarze polityki społecznej i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz w obszarze przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym. Jednak w celu szerszego zobrazowania wymiaru współpracy gminy Cieszyn z organizacjami pozarządowymi w przedmiotowych obszarach, w poniższej tabeli zestawiono dane liczbowe za okres od 2018 do 2022 roku dotyczące liczby zleceń i wysokości środków finansowych przeznaczonych przez gminę Cieszyn na dotacje (tabela 1).

Tabela 1

Współpraca gminy Cieszyn z organizacjami pozarządowymi w obszarze polityki społecznej i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz w obszarze przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym w latach 2018—2022

Rok	2018	2019	2020	2021	2022
Liczba otwartych konkursów	14	21	17	10	12
Liczba ofert złożonych w trybie uproszczonym	6	5	2	4	6
Liczba organizacji pozarządowych realizujących zadania	16	16	12	11	14
Liczba zawartych umów	29	22	28	17	20
Wysokość środków przeznaczonych na dotacje w przedmiotowych obszarach (w zł)	929.505,00	1.024.212,20	942.492,49	1.046.702,73	1.191.602,38
Wysokość środków z innych źródeł pozyskanych przez organizacje pozarządowe (w zł)	408.676,44	486.359,18	59.362,12	46.258,65	97.741,50
Wartość wkładu osobowego (w zł)	50.098,00	42.017,00	28.006,00	20.688,00	25.041,00
Wysokość środków finansowych przeznaczonych przez gminę na realizację wszystkich zleconych organizacjom pozarządowym zadań (w zł)	1.956.483,89	2.298.915,31	1.824.347,52	1.971.713,63	2.278.957,57

Źródło: dane Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Cieszynie.

Zaprezentowane w tabeli 1 dane dotyczące wysokości pozyskanych przez organizacje pozarządowe środków finansowych i wniesionego wkładu osobowego nie dają pełnego obrazu. Dane te pochodzą ze sprawozdań przedstawianych przez organizacje pozarządowe. Od roku 2019 zmieniły się zasady rozliczania zadań przez organizacje pozarządowe i wymagane jest rozliczenie nie tylko dotacji, lecz także wkładu własnego. W związku z tym w ofercie realizacji zadania publicznego organizacje często wskazują wymagane przez gminę minimalne wartości wkładu własnego, czyli 10% całkowitych kosztów realizacji zadania (5% wkładu finansowego). Rzeczywisty wkład organizacji jest często znacząco wyższy i nie zawsze policzalny.

Dane przedstawione w tabeli 1 pokazują również, że co roku średnio prawie połowa wszystkich środków finansowych przeznaczanych przez gminę na dotacje dla organizacji pozarządowych jest kierowana na zadania z zakresu polityki społecznej i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym. W roku 2018 dotacje w przedmiotowych obszarach stanowiły 47%, w 2019 — 44%, w 2020 — 51%, w 2021 — 53%, a w 2022 — 52% wszystkich środków finansowych przeznaczonych przez gminę Cieszyń na wszystkie dotacje dla organizacji pozarządowych.

Organizacje pozarządowe od wielu lat realizują na zlecenie gminy Cieszyń wiele zadań publicznych wynikających m.in. z ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii oraz ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Organizacje prowadzą wiele placówek i są wykonawcami wielu usług społecznych dla mieszkańców Cieszyna, które na trwałe wpisały się w lokalny system pomocy społecznej.

Należy także podkreślić, że opisane w niniejszym opracowaniu zadania zrealizowane przez organizacje pozarządowe w 2022 roku stanowiły w większości kontynuację zadań wykonywanych od wielu lat. Na przykład Centrum Profilaktyki Edukacji i Terapii „Kontakt” jest w sposób ciągły prowadzone przez organizację pozarządową od roku 1997, Punkt ds. narkomanii od 2001 roku, Dom Matki i Dziecka „Słonecznik” od 2006 roku, a placówki dla osób bezdomnych od roku 2001, kiedy funkcjonowały jako domy wspólnoty dla osób bezdomnych.

Analizując współpracę gminy z organizacjami pozarządowymi, warto również zwrócić uwagę na jej pozafinansowe formy, w szczególności współudział w różnych projektach. Przykładem może być wieloletnia współpraca Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Cieszynie z Fundacją Rozwoju Przedsiębiorczości Społecznej „Być Razem”. Fundacja, prowadząc przedsiębiorstwo społeczne, realizuje wiele projektów z zakresu przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, pozyskując na ich realizację środki ze źródeł zewnętrznych, w tym z Unii Europejskiej. W ramach tych projektów co roku umożliwia osobom korzystającym ze wsparcia Ośrodka — zagrożonym wykluczeniem i wykluczonym społecznie, w szczególności osobom niepełnosprawnym — udział w nich. Uczestnicy projektów zostają objęci kompleksowym wsparciem w formie doradztwa i konsultacji, szkoleń edukacyjnych

i zawodowych oraz staży. Ośrodek, współpracując z Fundacją, prowadzi rekrutację uczestników, a pracownicy socjalni Ośrodka motywują do uczestnictwa w projektach.

Doświadczenia ostatnich lat pokazują również, że organizacje pozarządowe są ważnym partnerem samorządu lokalnego w działaniach podejmowanych w różnych sytuacjach kryzysowych.

Organizacje na swoje działania pozyskują środki z różnych źródeł zewnętrznych, ze środków w ramach różnych funduszy Unii Europejskiej oraz w ramach krajowych programów. Organizacje pozarządowe mające status organizacji pożytku publicznego przeznaczają także środki otrzymane z odpisu 1,5% podatku dokonanego przez podatników. Do pracy wolontariackiej angażują swoich członków bądź pozyskują wolontariuszy spoza organizacji. Podkreślić należy również, że część organizacji wykazuje coraz większy stopień specjalizacji w realizacji zadań.

Aktualnie — z uwagi na zmiany demograficzne, jakie zachodzą w całym kraju, również w Cieszynie, i rosnącą liczbę osób starszych — wyzwaniem zarówno dla gminy, jak i dla organizacji pozarządowych, także w kontekście rozpoczętego procesu deinstytucjonalizacji pomocy społecznej, jest rozwijanie wyspecjalizowanych usług społecznych w środowisku zamieszkania tych osób.